

HIER IS ALLES VEILIG

Anneleen Van Offel

**HIER IS ALLES
VEILIG**

Roman

LEBOWSKI PUBLISHERS
AMSTERDAM 2020

© Anneleen Van Offel, 2020
© Lebowski Publishers, Amsterdam 2020
Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam
Omslagbeelden: Eddie & Carolina Stigson / Robert Bye
Kaart Israël: Peter-Paul Rauwerda
Auteursfoto: Koen Broos
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 5301 4
ISBN 978 90 488 5302 1 (e-book)
NUR 301

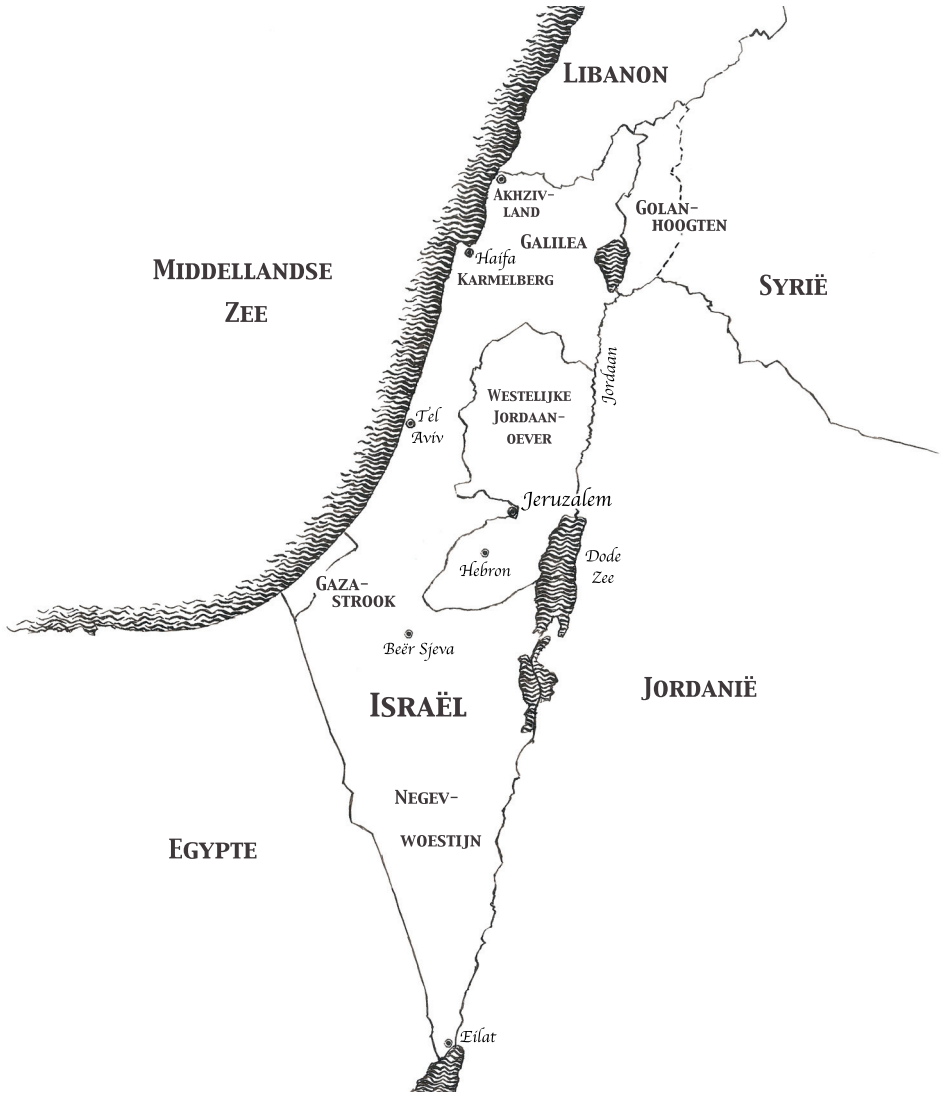
www.lebowskipublishers.nl
www.anneeleenvanoffel.be
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv
Meld je aan voor de nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van Lebowski Publishers via www.lebowskipublishers.nl/nieuwsbrief

Alle rechten voorbehouden
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

KOM NAAR ISRAËL, MAMA

Dit lichaam is mijn zoon niet, dit is een man die ik niet ken. De dikke, warme Israëlische lucht drukt me omlaag, houdt me op de leren zetel, mijn vingers rond de knoppen die hem comfortabel achterover kunnen kantelen, een *relax* noemen ze dat. Ik slaag er niet in om mijn zoon te zien, om in het lichaam op het ziekenhuisbed mijn zoon te zien.

Buiten trekken auto's op en iemand toetert, de wind gaat zacht door de palmen achter het raam en binnen blijf ik ademen, in mijn lichaam is een verteringsproces aan de gang, mijn hart pompt mijn bloed door mijn aderen, de klok in de hoek van de kamer tikt veel te snel en te luid. Achter de deur loopt iemand in een ander leven op piepende schoenen haastig voorbij. Ik probeer niet in paniek te geraken omdat we verdergaan, we gaan verder en we laten Immanuel achter, elke ademhaling een voorsprong op mijn kind. Midden in het plafond wiekt een ventilator. De lucht trilt boven een barst die vanuit een hoek achter de plinten omhoogklimt en bij het bed steil naar beneden duikt, als de daling van een hartslag in een cardiogram. Alsof ik iemand heb om te bellen speel ik mijn telefoon door van de ene hand naar de andere.

De schemer verzacht de contouren van het bed, van het

roltafeltje ernaast en het boek op het tafelblad. Hij vaagt de vlekken in de vloertegels weg, het stof op de vensterbank, de afbladderende verf op de houten kozijnen, de weerschijn op de ramen. Daarachter zakt Haifa weg in de avond.

Ik neem een foto van hem. De flits gaat per ongeluk af. Uitgelicht ligt hij op het bed. In de kamer hiernaast begint het te stortregenen. Iemand roept iets, het klinkt als in een badkamer, iemand anders antwoordt. Gelach.

De tl-lampen schieten bliksemend aan. In de deuropening staat een verpleegster die ik niet eerder heb gezien. Klein, gedrongen. Haar vingers op de schakelaar. Ze trekt haar mond tot een streep. ‘Het spijt me,’ zegt ze op een toon waaruit blijkt dat het haar vooral spijt dat ik hier ben. Hoelang ben ik hier? Ze moeten me alleen laten, heb ik gezegd toen ze me hiernaartoe brachten, ze moeten me alleen laten, met hem. Ik ben gekomen, Immanuel, ik ben er.

Ze stapt uit de deuropening. Om haar hals flikkert een metalen Jezus in het licht. Hij heeft geen neus of ogen, een hoekig gezicht zonder uitdrukking. Het kruis steekt als vleugels uit zijn rug. ‘Wie bent u?’

Ik laat mijn telefoon in mijn tas glijden, de camerafunctie nog aan. ‘Ik ben toerist,’ heb ik deze middag gezegd tegen de douanebeambte en ik dacht, zo is het: ik heb mijn zoon tien jaar niet gezien, ik waai even aan in zijn leven, straks ben ik weer weg. Ik mocht het land binnen omdat ik over een paar dagen weer vertrek.

‘Kan ik de behandelende arts spreken?’ vraag ik.

De verpleegster schudt haar hoofd.

‘Ik ben zelf arts,’ zeg ik, ook om duidelijk te maken dat ik bij het binnenstappen van de kamer al heb gezien wat

hij heeft gedaan. Ik lees lichamen, ik hoef het niet hardop te horen, ze moet haar mond houden. Ik knik naar het bed, waarop mijn zoon niet opgebaard is, waar alleen een andere versie van hem ligt. Hij was hier deze ochtend nog, ver weg kan hij niet zijn.

De verpleegster keert haar rug naar mij, schuift als een wolk tussen mij en het bed. Dat is het moment. Ik veer op uit de zetel, mijn huid trekt zich plakkerig los van het leer. En dan zie ik plots mijn man liggen, die ik strikt genomen niet meer zo mag noemen, op het bed ligt mijn echtgenoot, maar dan twintig jaar geleden, ik draai me naar de verpleegster en zie mezelf, in een wit pak, en ik hap naar adem, grijp de metalen stang van het bed.

‘Te snel overeindgekomen?’ De verpleegster heeft mijn elleboog vast. ‘Wilt u misschien een glas water?’

Sprekend zijn vader. Zijn bruine krullen, de pluizige haartjes op het kussen en zijn wasbleke voorhoofd, zijn lippen. Maar lager: rode striemen in zijn hals, zwarte bloeduitstortingen langs zijn nek naar zijn schouders, dunne, spierloze armen, knokige polsen. Schreeuwende letters op zijn shirt. WE WERE STONED IN HEBRON. Een cartoon van soldaten die blowen terwijl Palestijnse jongetjes stenen naar hen gooien. Het is verkleurd, het moet vaak gewassen zijn.

Aan zijn rechterhand alleen zijn duim en middelvinger. Verbrand vlees vol witte, wormachtige littekens.

‘Mevrouw, kan ik u een glas water brengen?’

‘Ik wil hem klaarmaken,’ zeg ik.

‘Excuseer,’ zegt ze. Het is geen excuus, ze vraagt er een.

‘Dat ik hem wil wassen, ik wil mijn zoon wassen.’

Ze speelt met het kruis rond haar nek, prikt ermee in haar boezem. ‘Dat kan toch niet, mevrouw. Hij is al klaar.’

Dat zie ik ook. Ik weet dat hij weer een luiertje draagt, een incontinentieslip, om op te vangen wat hij zelf niet meer kan ophouden. Zijn rug zal al donkerrood zijn onder zijn shirt, het stilstaande bloed gezakt naar het laagste punt. Ik weet meer dan ik wil, een neveneffect van mijn beroep: ik zie mijn geliefden ook als lichaam.

‘Ik heb een teil nodig,’ zeg ik. ‘En een doekje.’ Mijn stem gaat onderuit en daarmee ikzelf. Zij voelt het, ze schudt haar hoofd. Ik wil hem wassen, ik zal warm water gebruiken, elke vierkante centimeter vel strelen tot ik geen detail meer kan vergeten en tot hij niet anders kan dan het toch gewaarworden. Ik ben er, Immanuel. Ik ben gekomen.

Ik buig me naar hem toe, trek een stuk van zijn broekspijp omhoog. Ook hier een diepe, paarse vlek onder zijn huid. Zijn been is behaard, een mannenbeen, dit is niet het jongetje van wie ik nooit echt afscheid heb genomen. Hij is drieëntwintig nu, ik weet het, elke verjaardag heb ik nog gevierd.

‘Hij heeft me een mail gestuurd,’ zeg ik. “Kom naar Israël, mama. Sderot Yitzhak 5.”

Zijn haartjes zijn zacht. Ik knijp in zijn ongeschonden hand, de laatste keer dat ik zijn handen vasthield was hij dertien en had ik niets meer te zeggen, ik kneep erin en hij verdween en dagenlang kon ik niet praten. Zijn lippen bleek op elkaar, net voor hij in de taxi stapte. Hoe klinkt zijn stem achter die gesloten mond? Ik heb me hem steeds voorgesteld met die jongensstem op de rand van volwassenheid, zijn hoge stem met een lichte kraak. Ik wil hem horen. Ik ben gekomen, Immanuel.

‘Geef me water,’ zeg ik. IJskoud, zijn huid. Ik kan hem opwarmen, ik hoef maar een kommetje van mijn handen

om de zijne te leggen en hij krijgt het vanzelf weer warm. De boterham die hij vanmorgen heeft gegeten zit nog in zijn darmen.

‘Mevrouw.’ De verpleegster haalt nadrukkelijk adem.

‘Haal water,’ herhaal ik, harder. Ik knijp in zijn vingers, duw mijn nagels met alle kracht in zijn vel, dat zacht meegeeft, nog niet stijf is, en vanuit mijn ooghoek zie ik hoe de vrouw naar me toeschiet, ze pakt mijn pols, probeert me van hem los te maken, maar ik laat hem niet achter, niet nog eens. Ik duw haar van me af, ze stoot haar elleboog tegen het roltafeltje, dat piept op zijn remmen.

Kom naar Israël, mama. Vier woorden en ik heb vier weken niet durven antwoorden. Het bericht kwam binnen op het mailadres van mijn werk. Hij had me moeten opzoeken op de website van het ziekenhuis om contact te kunnen leggen.

Het douchen in de kamer hiernaast stopt.

‘Ik wil de arts zien,’ zeg ik, het zou ook kunnen dat ik het roep.

‘De arts komt één keer per week. U bent hier in een bijzondere voorziening, wij zijn meer een...’ Haar keelspieren spannen zich. Ze wacht, ze weet niet of ik hier klaar voor ben, het kalf, ik heb het allang gezien. Andere mogelijkheid: ze vertrouwt me niet. Ik laat haar los.

‘Waar is zijn vader? Joachim Polak?’ vraag ik.

Joachim Polak. Tweeëntwintig jaar geleden: een ziekenhuis-kamer, ik zeg hem dat hij zich geen zorgen moet maken, zijn zoon zal het redden. Ik heb het kind een maskertje opgezet, het zuurstofpercentage geregeld, zeg nog eens tegen de vader dat het erger lijkt dan het is. Hij is krijtwit weggetrokken, kijkt strak naar het kleine lichaam dat rustiger begint te

ademen. Ik blijf langer in de kamer dan nodig.

Joachim Polak. Een naam in een dossier. Een naam die snel een man werd, een man met donkere krullen en een hartvormig, scherp gezicht waarachter altijd een brand lijkt te woeken. Een man gebogen over het kinderbed, als een vraagteken. Een man die een leegte probeert te vullen, een man die zich breder maakt dan hij is om de leegte van zijn vrouw te vullen, een man die de dood te slim af probeert te zijn. Een man die overgave kent. Het komt goed, zeg ik, hij knikt. Je zoon komt erbovenop. Ik hoor het mezelf beloven.

Joachim Polak. Geen verkleinwoorden, geen troetelnaampjes, altijd Joachim. Wanneer hij in paniek wakker schrok. Wanneer hij zijn hand om de mijne vlocht bij het oudercontact. Wanneer ik me aan hem optrok in broeierige nachten.

Later zou ik zijn angst herkennen. Vanaf het moment dat ik de moeder werd van zijn zoon, en dat was even heftig als een natuurlijke geboorte, heb ik me op de dood van Immanuel proberen voor te bereiden. Wanneer ik moest reanimeren, reanimeerde ik mijn eigen kind. Tijdens slechtnieuwsgesprekken kondigde ik niet alleen de dood van het patiëntje aan, maar ook die van Immanuel, mijn verbeelding vormde een wankle brug naar de ouders. Ik oefende mijn verdriet. In mijn nieuwe rol van moeder werd ik een personage, iets van buitenaf had bepaald hoe ik me diende te gedragen en wat ik diende te voelen, en het ergste van al was dat ik me inderdaad zo ging gedragen en dat ik voelde wat ik hoorde te voelen. 'Joachim Polak, zijn vader. Waar is hij?'

De verpleegster kijkt over haar schouder naar de deur, alsof ze de afstand inschat om erdoor te kunnen verdwijnen.

Ik leg mijn hand langs zijn slaap. Zacht streel ik met mijn duim onder zijn gesloten rechteroog, hoog op zijn wang,

alleen zo kreeg ik mijn peuter stil. We zouden hier samen moeten staan. We zouden samen aan zijn bed moeten staan, Joachim en ik, kijken naar onze zoon, en tegen elkaar zeggen: ‘Kijk hoe mooi hij slaapt.’

Het moeilijkste is dat ik meer weet dan andere moeders. Ik ken de dunne kanteling tussen leven en dood. Hoe ver het lichaam gaat om te overleven en hoe het uiteindelijk geen zier om ons geeft. Gemiddeld één keer per maand sta ik machteloos en is het enige wat ik nog kan doen de gordijnen sluiten, de moeder of de vader in de relax laten plaatsnemen, alle draden afkoppelen en de couveuse weggrollen. De baby tegen hun hart leggen.

Toen ik moeder van Immanuel werd, had hij het woordje ‘mama’ al gezegd. Het was niet tegen mij.

In de blik van de verpleegster is iets verhard, ze klemt haar kaken op elkaar. Ze wacht tot ik nog eens iets vraag, tot ze opnieuw kan weigeren, maar die voldoening gun ik haar niet. Het geeft me een belachelijk gevoel van controle, het laatste beetje controle.

Met het zelfbewustzijn van iemand die denkt dat er op hem gewacht wordt, verschijnt een man in de deuropening. ‘Mevrouw! Ze hebben u de weg gewezen, zie ik.’ Hij stapt vlot uit het tegenlicht, steekt zo energiek zijn hand naar me uit dat het lijkt alsof hij me van zich af wil houden. Zijn rode baseballpet drukt zijn springerige haar boven zijn oren uit elkaar. ‘Chernoff,’ zegt hij. ‘Joseph Chernoff, directeur. Heeft Krista u al gebriefd?’ Hoofdschuddend keert hij zich naar het bed. ‘We hebben zo hard ons best gedaan. Ik vind het verschrikkelijk. Gelukkig is hij nu in goede handen, hij is uit zijn lijden verlost.’ Chernoff trekt zijn mond samen, zijn hoofd schuin. ‘Ik

begrijp zo goed hoe je je voelt. We behandelen hen alsof het onze eigen kinderen zijn.’

De kamer lijkt haar adem voor hem in te houden, de lucht wordt weggetrokken tot een vacuüm, een plek die niet meer tot deze wereld behoort, en dat is ook zo, dit is niet aan het gebeuren. Dit is alleen maar een waarschuwing, ik krijg nog een nieuwe kans. Gezoem in mijn hoofd. Als ik mijn ogen sluit zou ik gewoon weer op het tarmac van het vliegveld kunnen staan, een paar uur geleden, niets gebeurd, ik kan op de landingsbaan staan van een land zoals het zich alleen in mijn verbeelding ophoudt. Het is de ventilator die broemt en ik ben in een stad die niet klopt met hoe ik haar me had voorgesteld. Deze kamer is een conclusie. Zie je wel. Zie je nu wel.

‘Mevrouw Lamont? U moet weten dat we er alles aan hebben gedaan om hem op het rechte pad te brengen. Aan ons heeft het niet gelegen. We hebben ze nooit gezegd dat het makkelijk zou zijn. Ze komen vrijwillig met ons mee.’

Ik probeer met mijn blik de barst te volgen, van de voet tot net boven het hoofd van Immanuel, waar ze een dramatische knik maakt en daar onder het bed duikt, ik volg haar net zolang tot ik me kan voorstellen dat ik de barst zelf ben, ik voel een paar vreemde ogen mijn hele lengte taxeren, ik knik. Een vraag die ik niet heb gehoord. Chernoff kijkt met röntgenstralen.

‘Ik heb een bericht van hem gekregen,’ zeg ik. ‘Waarom had hij me nodig?’

Chernoff schudt zijn hoofd. ‘We weten nooit wat er in hen omgaat. Het is toch godgeklaagd,’ hij wendt zich nu tot de verpleegster, ‘hoe moeilijk die jongeren te lezen blijven.’ Hij fluit tussen zijn tanden. ‘Je kan nog zoveel moeite

doen, als ze het zelf niet willen, tja. Dan staan we machteloos.’ Hij laat zijn schouders zakken, neemt de houding aan die hij in zijn lichaam als medelijden heeft opgeslagen. ‘We hebben hem een paar weken geleden gevonden in Tel Aviv. Hij was er slecht aan toe, dat hoeft ik u niet te vertellen. Er kwam geen woord meer uit. Ik was er zelf bij, samen met Krista. We bukken ons, hij kijkt gewoon langs ons heen. Ik zeg hem, jongen, je hoeft hier niet te zitten. Je hebt geen drugsprobleem, je hebt een spiritueel probleem. Heb je een huis?’

Hij grijpt een balpen uit zijn borstzakje, tikt er een paar keer mee op de stang van het bed. ‘Wel, dat had hij dus niet. Ik zeg hem, Onze Goede Vader houdt van jou, jongen. Er is iemand die om je geeft. Je ziet ze zo opkijken wanneer je dat zegt. Je hebt hun aandacht. Goed, dan zeg je: er is een huis voor je. Je kan meekomen als je wilt. Ze komen bijna allemaal mee, weg uit hun destructieve omgeving in Tel Aviv, nochtans de prachtigste stad ter wereld, daar niet van. Het is de enige echt Hebreeuwse plek in Israël. Samen met het land opgebouwd, mee opgetrokken uit het moeras als het ware. Enfin, wij nemen ze mee naar het groene en rustige Haifa. We zeggen het op voorhand hoor, dat in dit instituut geen drugs toegelaten zijn. Geen verrassingen. De Bijbel is het afkickmiddel. En het werkt. Cold turkey, zo je wil. Maar het lukt hun wel.’ Hij zwijgt even. ‘Meestal toch.’

Ik kan niet bevatten dat ze bestaat, deze kamer, dat we alle drie uit ons kabbelende leven gelicht zijn en hier neergezet, bij het bed van mijn jongen, ik kan niet bevatten dat dit mijn jongen is.

De jongen die koekjes voerde aan de planten omdat ze honger hadden.

De jongen die leed aan nachtmerries. Boze dromen zijn eenzaam, zei ik, ze komen altijd in hun eentje dus je kan veilig weer in slaap vallen, ik laat de deur op een kier.

Mijn jongen, die op zijn vijfde een kippa moest dragen van zijn vader, die zich thuis begon te voelen in oude rituelen.

Mijn jongen. Deze ochtend moet hij nog de rommelige balkons aan de overkant hebben gezien, waarop vuilnisbakken worden bewaard, de uitgerafelde Israëliëse vlag die zielloos aan de spijlen hangt, misschien heeft hij in de verte de Middellandse Zee zien blinken in het ochtendlicht, evengoed keek hij zo ver niet meer. Misschien heeft hij gedacht aan mij, aan het bericht waarop geen antwoord kwam. Misschien was dit allemaal niet nodig geweest als hij gisteren naar de gemeenschappelijke woonkamer was gegaan en had ingelogd in zijn mailbox, daar het antwoord had gevonden dat te lang op zich had laten wachten.

‘Ik kom, Immanuel. Ik ben blij om van je te horen. Mijn excuses voor mijn late antwoord, maar morgen (dinsdag) ben ik rond 17u in Haifa. Ik zal naar het adres komen dat je hebt opgegeven. Liefs, Lydia (mama).’

Of, en dit is de gedachte die zich strak om mijn keel spant, hij heeft het bericht wel gezien en hij is vanmorgen op de stoel gaan staan in het volle besef dat ik op hetzelfde moment door de security op Zaventem liep. De metaaldetector piepte, het was mijn horloge. Ik gespte het af, het gaf het uur aan waarop hij sprong. Ik legde het in het bakje en ik mocht passeren. Ik was onschuldig.

Ik heb water gekregen, een glas water. Ik ben weer gaan zitten, Chernoff buigt zich naar me toe, pal voor mijn neus, schat

in of ik ga flauwvallen. De pijnstillers (een pijnstillers!) die ze in mijn handen gedruwd hebben verkrumtel ik in mijn vuist tot wit poeder. Ik schud mijn hoofd, blijkbaar zeg ik dat het gaat. Het gaat, het zal wel lukken, we gaan vooruit, we laten Immanuel achter.

Chernoff klikt nerveus met zijn balpen. ‘U mag uiteraard zijn dossier helemaal inlezen, we zijn hier over alles zo transparant mogelijk.’

‘Heeft u zijn vader op de hoogte gebracht?’ vraag ik opnieuw.

Het dopje van zijn pen springt weg. In een reflex duikt Chernoff erachteraan, grabbelt ernaar terwijl hij steun zoekt bij het bed. ‘We hebben de indruk dat ze geen contact meer hadden. Weet u, de meeste joodse ouders hebben het best moeilijk met ons, en we brengen daar begrip voor op. Onze werking stuit op veel weerstand binnen Israël.’

Joachim. Joachim Polak. Rusteloos, altijd verlangend naar een plek waar hij niet was. Ik zou dat onmogelijk kunnen begrijpen, daar was hij van overtuigd, het is joods en dat was iets tussen hem en Immanuel. Zijn zoon was voor Joachim alles wat hem aan het leven bond na het verlies van zijn vrouw, en dat beeld van het leven bleek, uiteindelijk, alleen de vorm van Israël te kunnen aannemen. Het was een idee waar ik geen deel van uit kon maken. Ik kon er nog zoveel boeken over lezen, Joachim was ervan overtuigd dat ik het belang nooit volledig zou kunnen bevatten. Israël is niet alleen een land, zei hij. Israël is een staat van zijn.

‘Heeft u contact met zijn vriendin?’ vraagt Krista.

‘Heeft hij een vriendin?’

‘We vermoeden van wel, in het begin vroeg hij voortdurend naar haar. De eerste weken mogen ze hun telefoon niet bij

zich houden. We geloven dat het beste voor de jongens is als ze zo lang mogelijk van hun afzondering kunnen genieten.’ (Ze zegt ‘genieten’.)

Ik neem mijn telefoon weer uit mijn tas, open Facebook. Dichter bij hem dan door af en toe zijn profiel op te zoeken heb ik de afgelopen jaren niet durven komen. Op zijn foto draagt hij een legeruniform en heeft hij zijn arm om de schouders van een meisje. Hij kijkt weg van de camera, lacht naar haar. Een enorm wapen ligt losjes in zijn hand voor haar borst. De foto dateert van drie jaar geleden. Hoe het meisje heet staat er niet bij. Ik klik lusteloos door. Een paar uur na zijn dood stuur ik mijn zoon een vriendschapsverzoek. ‘Hebben jullie haar contactgegevens?’

‘In zijn telefoon wellicht, en die is vergrendeld. Vermoedelijk kan u wel iemand vinden die hem voor u kan hacken.’ Krista grinnikt bij het woord.

Chernoff haalt uit het kastje van de roltafel een oude, van kleur verschoten rugzak. ‘Deze mag u uiteraard meenemen, net als de kleren die hij momenteel draagt. We begraven ze in een doodsgewaad.’ Hij duwt de rugzak in mijn handen. Over de hele lengte heeft iemand Hebreeuwse tekens getekend. Het idee dat Immanuel dit heeft geschreven is me veel te intiem, mijn kind communiceert in geheimtaal. Ik ga zacht met mijn vingers langs de letters in stift, sporen van zijn gedachten, die me misschien naar hem leiden, naar iets van hem.

Kom naar Israël, mama.

Vanaf de stoel lijkt het lichaam geen lichaam maar het idee van een lichaam, een bezinksel, en ook de barst is geen barst, het is het negatief van de muur, een scheur in de kamer, een opening, en daarachter: Israël, het land waar Joachim en ik zo

vaak over gediscussieerd hebben. Het land dat ik alleen kende uit het nieuws en dat hij voor mij ontvouwen heeft, urenlang: van de zandruïnes van Caesarea naar de stranden bij Haifa, de mythische stad Akko en haar citadel, de witte muren van Jeruzalem, de greep naar de hemel van de hotels in Tel Aviv, tussen ons trok hij een land op waar hij nooit was geweest, uitgespreid over de keukentafel in Edegem.

Ik zou zweren dat ik de barst hoor kraken. De ventilator vertraagt, valt dan ratelend stil. Het lijkt alsof het laatste restje lucht uit de kamer in één zucht verdwijnt.

‘U moet vertrekken,’ zegt Chernoff, het besluit van een gesprek dat niet is gevoerd. ‘We sluiten zo meteen. Morgen vindt de begrafenis plaats, zo gauw mogelijk. Zo gaat dat hier.’

Ik loop naar het hoofdeinde van het bed. Ik buig me naar Immanuel toe, fluister zijn naam, zoals ik hem zo vaak heb gewekt, alsof ik door dicht bij hem te blijven het gat in de tijd tussen ons kan dichten.

‘Mevrouw, u moet zich niet al te veel zorgen maken,’ hoor ik Chernoff zeggen. ‘Hij is hier heel gelukkig geweest. Ik kon uren met hem discussiëren onder de pergola in de tuin. Wij waren het antwoord op zijn vragen.’

Krista beaamt driftig. ‘Hij was vooral geobsedeerd door het idee dat hij vergeving kon krijgen.’

Haar woorden blijven even tussen ons in hangen. Ik draai me om en kijk ze recht in de ogen. ‘Ik ga niet mee,’ zeg ik kalm. Ik keer me weer naar het bed, naar Immanuel, en dan zie ik hoe de barst zich over de hele muur begint te vertakken, als ijs dat breekt.

‘U zal de kamer toch moeten verlaten, mevrouw.’ Wie van de twee het zegt hoor ik al niet meer, strak hou ik de barst

in de gaten, traag zakt ze in de grond. Joachim. Hij zou voor hem zorgen, 'het is beter voor de jongen,' zei hij, waar is Joachim, Joachim zou hier moeten zijn, hij heeft beloofd om voor Immanuel te zorgen, de barst kruipt onder mijn voeten door naar de deur, en daar kijk ik weer op en zie ik hoe Chernoff en Krista mij bevreemd aanstaren, hun monden vormen woorden, Krista wenkt me, maar ik zal Immanuel niet achterlaten, ik laat dat niet nog eens gebeuren. Joachim, waar is Joachim, ik zal dit land niet verlaten voor ik hem heb gevonden, voor ik in hem Immanuel heb gevonden. En wanneer de barst bij de deuropening is versnelt ze, ze schiet om Chernoff en Krista heen naar de gang, langs de onleesbare posters, door de deur naar buiten, de stenen trap af naar het tuintje, waar de citroenen al geel aan de bomen hangen, de passiebloem in volle bloei staat. Ze glijdt onder de schutting door, langs de Sderot Yitzhak naar de top van de heuvel, waar de tempel staat waar Joachim me zo vaak over heeft verteld, daar houdt ze even in, terwijl ze door de hekken naar de symmetrische tuinen van de tempel dringt. Grote cirkels van rozen aan de ene kant, grote cirkels van rozen aan de andere kant. Langs het heilige schrijn met de gouden koepel, tussen de bogen van groene hekken en de perken met violen, netjes om het heiligdom heen, alleen ik zie hoe de barst de stad inneemt, hoe ze opklimt tegen de gevels van de huizen en zich door de zijstraten vertakt als de nerven van een blad. Hoe ze onder slenterende voeten doorloopt, de benedenstad achter zich laat als een huid van craquelé en de Karmelberg opgaat. Over het asfalt van de Sderot Morya waar de taxichauffeur me deze namiddag liet uitstappen, langs de shoarmabars en de schrale kledingwinkels waar de paspoppen van doorzichtig plastic zijn en de goedkope kleren meer als schaamlappen dan als mode

over de poppen hangen, voor de verkoop al uit de vorm. Over de bergrug loopt ze door naar Achuza, het hoger liggend deel van de stad, overwegend joods en waar de tijd nog sneller lijkt te gaan dan in het drukke downtown. Mensen jagen zich claxonnerend van het ene moment naar het andere, de barst schiet met de jachtigheid mee naar de snelweg, recht naar de rest van het land.

Terwijl ik Chernoff op me af zie stappen, buk ik me over Immanuel, ik zeg zijn naam, roep hem, mijn zoon, ik roep hem, ik voel hoe in mij een rilling haar weg zoekt. Chernoff pakt mijn arm en ik geef hem een klap, veel harder dan ik bedoel, ik wend me af alsof het niet gebeurd is, 'Sorry, Immanuel,' zeg ik, 'sorry.' Hij moet het horen, toch ergens moet hij me horen. Sorry, het komt van ver en alleen als hij me kan horen is het uitgesproken, is het waar.

En diep in de Klaagmuur in Jeruzalem beginnen stenen te wijken, nog heel klein en voor niemand zichtbaar, ook hier is de barst doorgedrongen, tot in het binnenste van wat overbleef van de tweede tempel. De joden duwen hun hoofden tegen de muur en worden kleine trillingen gewaar, dezelfde trillingen die de moslims voelen terwijl zij hun hoofd tegen de vloer van de Al-Aqšamoskee drukken even verderop. In de nauwe straten van de Armeense wijk loopt een jongen naar zijn moeder en hij roept dat zijn hand gebarsten is, kijk, mama. En de moeder zegt dat ze bij zijn hand horen, die lijnen, dat je ze op de juiste manier moet leren lezen. De jongen gaat op een muurtje zitten, het lukt hem niet. Onder hem stuift de barst naar de muren van de oude stad, die het onmogelijk lijken te maken om de stad te veroveren.

Niet ver van deze vesting zet een grootmoeder de inkopen die ze net deed op de markt op tafel, ze maakt haar hoofddoek

los en verbaast zich over de lichtheid die over haar lichaam lijkt te trekken, als een elektrische schok. Ze moet even op bed gaan liggen en daar zal ze gevonden worden door een van haar kleinkinderen, dat eerst denkt dat ze naar de barst in het plafond kijkt, zich er dan over verbaast dat haar oma zo lang kan staren zonder met haar ogen te knipperen. En het kind rent door de soek naar haar vader, die net indommelt op een kruk voor zijn souvenirwinkel. Terwijl het meisje met haar vader aan de hand terug naar huis loopt, raast de barst onder haar voeten door naar het andere eind van de stad, waar ze vertraagt en verder kruipt, door de Gouden Poort. Ze laat zich door geen muren tegenhouden, de barst, ook niet door de Israëliische afscheidingsmuur, ze loopt door de constructie van prikkeldraad, greppels, poorten, torens en beton recht naar de achterliggende Palestijnse gebieden. In de olijfbboomgaarden splitst ze zich. Een deel verdwijnt naar de Negevoestijn, in de richting van de Gazastrook, waar ze opgaat in de muur van een huis voor de grote moskee. Ze voelt hoe een kind haar met zijn vinger volgt, tot waar ze stopt naast het raam. De andere tak loopt langs de kleine Palestijnse dorpen naar Hebron, en van daaruit vlucht de barst naar de Dode Zee, waar ze zich door de zoutstranden heen naar het water werkt en verdwijnt in de bodem van het laagste meer op aarde.

Ik sta op de gang. Chernoff houdt mijn arm in een greep. Krista klikt het licht uit achter mij, sluit de deur. Voor ik iets kan zeggen word ik naar buiten geleid, het hek achter mij gesloten. Op een bankje zink ik neer. De schaduwen van het gebladerte vallen gevlekt op het grind van de stoep. Mijn handtas piept. Een melding op mijn telefoon. Een bericht van Facebook, dat zich ongevraagd weer heeft geactiveerd. Ik

moet het een paar keer opnieuw bekijken voor ik het begrijp,
maar het staat er echt: Immanuel heeft je vriendschapsverzoek
geaccepteerd.